

Proces lidské komunikace, charakteristika, význam.

Verbální komunikace, nonverbální komunikace.

Vymezení jazykových rovin.

Eliška Pochtiolová, Veronika Vokřálová, Veronika Holá,

Eliška Holková, Denisa Vejmelková,

Eva Pavlačková, Monika Winiarská

Komunikace

- communicatio- spojování, sdělování
- ovlivňuje rozvoj osobnosti, důležité pro vývoj společnosti
- spojuje nás, umožňuje nám vytvářet a udržovat mezilidské vztahy
- složitý proces výměny informací
- interakce- oboustranné působení
- schopnost řečové komunikace- schopnost vědomě používat jazyk jako složitý komunikační systém znaků a symbolů ve všech formách (Lechta)

Stavební prvky komunikace

- KOMUNIKÁTOR- zdroj informace
- KOMUNIKANT- přijímá informaci
- KOMUNIKÉ- obsah
- KOMUNIKAČNÍ KANÁL- způsob sdělení

Fáze komunikace

- **Ideová geneze** = vznik myšlenky/nápadu v mysli komunikátora
- **Zakódování** = vyjádření myšlenky v symbolech/slovech/znacích/ pohybech
- **Přenos** = vedení vysílaného obsahu od vysílajícího k příjemci

Fáze komunikace

- **Příjem** = okamžik, kdy symboly dojdou k příjemci
- **Dekódování** = interpretace přijatých symbolů, proces příjemcova výkladu
- **Akce** = činnost příjemce vyvolaná přijatou zprávou, využití informace

Recepce a percepce

- RECEPCE= aktivní proces, zahrnující přijímání, dekódování sdělení a jejich převádění do adresátových mentálních struktur
- PERCEPCE = neboli vnímání, předchází a doprovází recepci

Jazyk x řeč

- zásadní pojmy v otázce komunikace, třeba odlišovat
- jazyk = jev a proces společenský
 - schopnost lidí používat symbolický vyjadřovací systém
- řeč = individuální výkon
 - konkrétní, skutečné použití
- vědomé užívání jazyka = řeč

Jazyk

- soustava zvukových a druhotných dorozumívacích prostředků
- znaková povaha
- vyjádření myšlenek, vědění, představ

Řeč

- specificky lidská vlastnost
- schopnost vyjadřovat přání, pocity, myšlenky
- není vrozená
- **predispozice --> proces učení, komunikace s okolím --> získání schopnosti**
- **ZEVNÍ (mluvení) x VNITŘNÍ (uchovávání myšlení)**

Řeč

- 3 znaky
 - sebezapomnění (až u dospělých)
 - oblast MY
 - univerzálnost (není omezená na domluvenou oblast)
- mluvní orgány a mozek

Cíl a význam komunikace

- osobní význam - rozvoj osobnosti, myšlení
- společenský význam
 - komunikovat s lidmi = jedna ze základních potřeb
 - mezilidské vztahy
 - socializace
 - **existence a rozvoj společnosti**

Funkce komunikace

- informativní (sdělit informace, jakékoli sdělení)
- instruktážní (učení)
- persuasivní (ovlivnit druhou osobu)
- vyjednávací (řešení problémů)
- zábavní
- poznávací (získáváme informace)
- osobní identity (vědomí vlastních názorů a postojů)
- únikovou (uniknout od stresové situace)
- svěřovací (sdílení s druhými)

Verbální komunikace

= slovní komunikace

- Mluvená nebo psaná řeč
- Komunikace prostřednictvím artikulovaných zvukových řetězců
- Důležitost společného jazyka
- Velká sociální relevance
- Vždy doprovázena neverbální komunikací

Neverbální komunikace

- = veškeré dorozumívací prostředky neslovní podstaty
- Starší forma než verbální
- Podporuje, doprovází, nahrazuje řeč
- vyjádření duševních stavů, emocí, city, pocity, prožitky, myšlenky
- podléhá společenskému kodexu dané společnosti
- **Gestika, kinezika, posturika, mimika, haptika, proxemika, chronemika, pohledy očí, oční kontakt, tón hlasu, celkový vzhled**

Vokální x nonvokální fenomény

- Vokální (paralingvistické) – hlasové a řečové prostředky vytvořené, popř. závislé
- Zahrnují kvalitu hlasu a způsob mluvení
 - Časově závislé (trvání řeči)
 - Závislé na hlasu (kvalita hlasu)
 - Kontinuitně závislé (přeřeknutí)
- Nonvokální (extralingvistické) – na řeči a hlasu nezávislé
 - Motorické kanály: mimika, gesta, oční kontakt, pohyb a držení těla
 - Fyzi chemické kanály: chuťové, taktilní, teplotní, čichové
 - Ekologické kanály: územní chování, kontaktní vzdálenost, úprava interiéru a úprava zevnějšku

Jazykové roviny

- subsystemy jazyka - rozlišení výsledkem modelování jazyka -> komplexní řeč
- pomocí rovin lze charakterizovat řečový vývoj dítěte
- ontogeneze - prolínají se - vývoj probíhá ve všech časových úsecích současně

Morfologicko-syntaktická rovina

- gramatická rovina - používání slovních druhů, gramatickou správnost slov, vět, slovosledu, rodu, čísla, pádu...
- zahrnuje: jevy MORFOLOGICKÉ (tvary slov), SYNTAKTICKÉ (větná stavba)
- základní jednotka slova – MORFÉM = minimální jednotka jazykové roviny, která je nositelkou jazykového významu
- okolo 1. roku života vlastní vývoj řeči - podstatná jména v 1. pádě, slovesa – infinitiv, 3. osoba či rozkazovací způsob, použití singuláru, zvukomalebná slova (ham, hají, houpy...)
- 2.-3. rok - přídavná jména, nárůst užívání sloves, užití osobních zájmen, skloňování, užívání i množného čísla; slovosled – na prvním místě ve větě slovo, které má klíčový emocionální význam
- 3. - 4. rok - souvětí; po 4. roce zastoupeny všechny slovní druhy
- pravidla syntaxe se dítě učí samo pomocí transferu; do 4. let "fyziologický dysgramatizmus"

Lexikálně-sémantická rovina

- slovní zásoba - pasivní (rozvoj okolo 10. měsíce života) a aktivní (rozvoj okolo 12. měsíce života)
- + neverbální komunikace
- hypergeneralizace - první slova dítě chápe obecně
- hyperdiferenciace - dané slovo získá konkrétní význam
- první věk otázek - okolo 1,5 roku - otázky: "KDO?", "CO?"
- druhý věk otázek - okolo 3,5 let - otázky: "PROČ?", "KDY?" ; dítě zná své jméno, příjmení, sourozence, chápe rozdíly světlo-tma, malý-velký, umí básničku...
- konec předškolního věku spontánní mluva

Foneticko-fonologická rovina

- zabývá se zvukovou stránkou řeči, rozlišení zvukově stejných a rozdílných slov, analýza a syntéza vět, slov, modulační faktory řeči, správná výslovnost
- základní jednotkou je hláska – foném
- vývoj této roviny lze pozorovat jako první ze všech rovin
 - důležitým mezníkem je přechod z pudového žvatlání na napodobující – 6. – 9. měsíc věku
- pravidlo nejmenší fyziologické námahy
- pořadí fixace hlásek

Pragmatická rovina

- sociální uplatnění komunikačních schopností (Lechta), samostatnost při realizaci komunikačních záměrů
 - vyžádání si informace, oznámení informace, vyjádření vztahů, pocitů, konverzační schopnosti jedince...
- sociální a psychologické aspekty komunikace
- správné užívání jazyka v rámci společenského kontextu
- dítě nejdříve chápe obsah slov intuitivně, dle situace, postupně začíná chápat svou roli komunikačního partnera, osvojuje si komunikační vzorce

Zdroje

- VYBÍRAL, Zbyněk, 2009. *Psychologie komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-387-1.
- KLENKOVÁ, Jiřina, 2006. *Logopedie*. Praha: Grada Publishing. Pedagogika. ISBN 80-247-1110-9.
- DEVITO, Joseph A., 2008. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2018-0.
- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona, 2012. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.
- KLENKOVÁ, Jiřina, Barbora BOČKOVÁ a Ilona BYTEŠNÍKOVÁ, 2012. *Kapitoly pro studenty logopedie: text k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-229-1.